

OVERZICHT KERNDOELEN FRIESE TAAL & CULTUUR

PRIMAIR ONDERWIJS

Domein: Rijke leeromgeving

1. De school zorgt voor een rijke Friestalige taal- en leeromgeving
 - A. De school zorgt voor Friestalige leer- en leesmaterialen
 - B. De school stimuleert de Friese taalontwikkeling van alle leerlingen

Domein: Taal leren en gebruiken

2. De leerling gebruikt de Friese taal
 - A. De leerling toont begrip van Friestalige teksten
 - B. De leerling verwerkt informatie uit Friestalige teksten
 - C. De leerling spreekt en schrijft Fries
 - D. De leerling neemt deel aan gesprekken in het Fries

Domein: Taalbewustzijn

3. De leerling ontwikkelt zich als bewuste gebruiker van het Fries
 - A. De leerling verkent kenmerken van de Friese taal
 - B. De leerling verkent de positie van de Friese taal
 - C. De leerling reflecteert op de eigen Friese taalontwikkeling

Domein: Taalexpressie

4. De leerling doet ervaring op met Friese taalexpressie

ONDERBOUW VOORTGEZET ONDERWIJS

1. De school zorgt voor een rijke Friestalige taal- en leeromgeving
 - A. De school zorgt voor Friestalige leer- en leesmaterialen
 - B. De school stimuleert de Friese taalontwikkeling van alle leerlingen

2. De leerling gebruikt de Friese taal
 - A. De leerling toont begrip van Friestalige teksten
 - B. De leerling verwerkt informatie uit Friestalige teksten
 - C. De leerling spreekt en schrijft Fries
 - D. De leerling neemt deel aan gesprekken in het Fries

3. De leerling ontwikkelt zich als bewuste gebruiker van het Fries
 - A. De leerling verkent kenmerken van de Friese taal
 - B. De leerling reflecteert op de positie van de Friese taal
 - C. De leerling reflecteert op de eigen Friese taalontwikkeling

4. De leerling doet ervaring op met Friese taalexpressie

A. De leerling verwerkt gedachten en gevoelens over Friese culturele en creatieve taaluitingen

B. De leerling gebruikt de Friese taal op een creatieve manier

Domein: Cultuurbewustzijn

5. De leerling ontwikkelt zich als bewuste deelnemer aan de Friese cultuur

A. De leerling verkent het materiële en immateriële erfgoed van Fryslân

A. De leerling verwerkt gedachten en gevoelens over Friese culturele en creatieve taaluitingen

B. De leerling gebruikt de Friese taal op een creatieve manier

5. De leerling ontwikkelt zich als bewuste deelnemer aan de Friese cultuur

A. De leerling verkent het materiële en immateriële erfgoed van Fryslân

B. De leerling verkent de waarde van Friestalige jeugdliteratuur

5.3 Kerndoelen primair onderwijs

DOMEIN: RIJKE LEEROMGEVING		
Kerndoel 1		
De school zorgt voor een rijke Friestalige taal- en leeromgeving.		
Doelzin		Het gaat hierbij om
A.	De school zorgt voor Friestalige leer- en leesmaterialen.	• de Friese taal en cultuur laten horen en zien; • aanbieden van een veelzijdig en actueel aanbod Friese (voor)leesboeken, jeugdliteratuur en authentieke vakoverstijgende Friestalige teksten; • aanbieden van kennis en vaardigheden uit het leergebied Friese taal & cultuur in onderlinge samenhang; • aanbieden van taalsteunmiddelen om Fries te begrijpen en durven gebruiken; • stimuleren van de leesmotivatie voor Friestalige teksten, boeken en jeugdliteratuur.
B	De school stimuleert de Friese taalontwikkeling van alle leerlingen.	• ruimte bieden aan het gebruik van het Fries en taalvariëteiten van het Fries in informele en formele setting; • aanbieden van leeractiviteiten passend bij het taalniveau en de belevingswereld van de leerlingen; • aanbieden van betekenisvolle leeractiviteiten waarin de Friese taal als school- en vaktaal actief wordt gebruikt; • aanbieden van leeractiviteiten waarin leerlingen kennis en vaardigheden vakoverstijgend toepassen.

DOMEIN: TAAL LEREN EN GEBRUIKEN**Kerndoel 2****De leerling gebruikt de Friese taal.**

Doelzin		Het gaat hierbij om
A.	De leerling toont begrip van Friestalige teksten.	• lezen, bekijken en beluisteren van Friestalige teksten; • verwoorden van onderwerp en hoofdzaken; • inzetten en uitbreiden van de Friese woordenschat; • flexibel toepassen van verschillende aanpakken en begripsverhogende strategieën; • inzetten van kennis over de vorm van teksten: tekstsoorten, teksstructuren, literaire genres, verteltechnieken.
B	De leerling verwerkt informatie uit Friestalige teksten.	• vergelijken van verschillende soorten teksten; • verbanden leggen tussen teksten en eigen ervaringen; • verwerken van nieuwe kennis, inzichten en meningen in gesproken en geschreven teksten.
C.	De leerling spreekt en schrijft Fries.	• formuleren van gedachten, ideeën, inzichten en ervaringen in gesproken en geschreven teksten passend bij het taalniveau en de leeftijdsfase van de leerling; • gebruiken van eenvoudige Friese spelling- en grammaticaregels; • reviseren van een tekst met het oog op doelgerichte communicatie: taalgebruik en taalverzorging; • inzetten van kennis over de vorm van teksten: tekstsoorten, tekststructuren, verteltechnieken.

Doelzin		Het gaat hierbij om
D.	De leerling neemt deel aan gesprekken in het Fries.	• adequaat reageren op een Friessprekende gesprekspartner; • verstaanbaar Fries spreken; • in het Fries bijdragen aan een gesprek waarbij kwaliteit en kwantiteit van de bijdrage passen bij het taalniveau en de leeftijdsfase van de leerling; • flexibel toepassen van gespreksconventies passend bij de gespreksvorm.

DOMEIN: TAALBEWUSTZIJN**Kerndoel 3**

De leerling ontwikkelt zich als bewuste gebruiker van het Fries.

Doelzin		Het gaat hierbij om
A.	De leerling verkent kenmerken van de Friese taal.	• verkennen van de Friese taal op vorm, klank en gebruik; • vergelijken van het Fries met het Nederlands en andere talen en taalvariëteiten in Fryslân; • bespreken van taaleigen kenmerken van de Friese taal.
B	De leerling verkent de positie van de Friese taal.	• verkennen wanneer en waarom zichzelf of anderen het Fries gebruiken; • reflecteren op het gebruik van het Fries in relatie tot wie je bent of wilt zijn; • evalueren van het eigen talenrepertoire en de positie van het Fries daarin.
C.	De leerling reflecteert op de eigen Friese taalontwikkeling.	• reflecteren op het verloop van het proces en de gemaakte keuzes tijdens en na het proces; • evalueren van de eigen Friese taalproducten aan de hand van kwaliteitscriteria voor inhoud en vorm; • kiezen van leerdoelen voor de eigen Friese taalontwikkeling op basis van evaluatie en reflectie; • verwerken van feedback.

DOMEIN: TAALEXPRESSIE		
Kerndoel 4		
De leerling doet ervaring op met Friese taalexpressie.		
Doelzin		Het gaat hierbij om
A.	De leerling verwerkt gedachten en gevoelens over Friese culturele en creatieve taaluitingen.	• lezen, bekijken en beluisteren van Friese culturele en creatieve taaluitingen; • verwoorden en verbeelden van persoonlijke gedachten en gevoelens; • uitwisselen van eigen interpretaties van Friese culturele en creatieve taaluitingen.
B	De leerling gebruikt de Friese taal op een creatieve manier.	• uitdrukking geven aan ideeën, gedachten, gevoelens, ervaringen en fantasieën in verschillende soorten taalcreaties; • experimenten met Friese klanken, woorden, zinnen, taalregels, taalconventies en visuele vormen; • gebruiken van vormgevingsmiddelen om de Friese taaluiting te versterken; • toelichten hoe eigen ideeën, gedachten, gevoelens, ervaringen of fantasieën zijn verwerkt in de taalcreatie; • waarderen van taalcreaties van anderen.

DOMEIN: CULTUURBEWUSTZIJN**Kerdoel 5**

De leerling ontwikkelt zich als bewuste deelnemer aan de Friese cultuur.

Doelzin	Het gaat hierbij om
A. De leerling verkent het materiële en immateriële erfgoed van Fryslân.	• beschrijven van historische en hedendaagse personen die belangrijk zijn voor Fryslân; • benoemen van belangrijke historische gebeurtenissen binnen Fryslân; • beschrijven van aspecten van het Friese landschap en de Friese cultuur; • verkennen van Friese tradities en gebruiken.

5.4 Kerndoelen onderbouw voortgezet onderwijs

DOMEIN: RIJKE LEEROMGEVING		
Kerndoel 1		
De school zorgt voor een rijke Friestalige taal- en leeromgeving.		
Doelzin		Het gaat hierbij om
A.	De school zorgt voor Friestalige leer- en leesmaterialen.	• de Friese taal en cultuur laten horen en zien; • aanbieden van een veelzijdig en actueel aanbod Friese (voor)leesboeken, jeugdliteratuur en authentieke vakoverstijgende Friestalige teksten; • aanbieden van kennis en vaardigheden uit het leergebied Friese taal & cultuur in onderlinge samenhang; • aanbieden van taalsteunmiddelen om Fries te begrijpen en durven gebruiken; • stimuleren van de leesmotivatie voor Friestalige teksten, boeken en jeugdliteratuur.
B	De school stimuleert de Friese taalontwikkeling van alle leerlingen.	• ruimte bieden aan het gebruik van het Fries en taalvariëteiten van het Fries in informele en formele setting; • aanbieden van leeractiviteiten passend bij het taalniveau en de belevingswereld van de leerlingen; • aanbieden van betekenisvolle leeractiviteiten waarin de Friese taal als school- en vaktaal actief wordt gebruikt; • aanbieden van leeractiviteiten waarin leerlingen kennis en vaardigheden vakoverstijgend toepassen.

DOMEIN: TAAL LEREN EN GEBRUIKEN**Kerndoel 2****De leerling gebruikt de Friese taal.**

Doelzin		Het gaat hierbij om
A.	De leerling toont begrip van Friestalige teksten.	• lezen, bekijken en beluisteren van Friestalige teksten; • verwoorden van onderwerp en hoofdzaken; • inzetten en uitbreiden van de Friese woordenschat; • flexibel toepassen van verschillende aanpakken en begripsverhogende strategieën; • inzetten van kennis over de vorm van teksten: tekstsoorten, teksstructuren, literaire genres, verteltechnieken.
B	De leerling verwerkt informatie uit Friestalige teksten.	• beoordelen en selecteren van verschillende soorten teksten; • verbanden leggen tussen teksten en eigen ervaringen; • verbanden leggen binnen en tussen teksten; • verwerken van nieuwe kennis, inzichten en meningen in gestructureerde gesproken en geschreven teksten.
C.	De leerling spreekt en schrijft Fries.	• formuleren van gedachten, ideeën, inzichten en ervaringen in gesproken en geschreven teksten passend bij het taalniveau en de leeftijdsfase van de leerling; • gebruiken van Friese spelling- en grammaticaregels; • reviseren van een tekst met het oog op doelgerichte communicatie: taalgebruik en taalverzorging; • inzetten van kennis over de vorm van teksten: tekstsoorten, tekststructuren, verteltechnieken.

Doelzin		Het gaat hierbij om
D.	De leerling neemt deel aan gesprekken in het Fries.	• adequaat reageren op een Friessprekende gesprekspartner; • verstaanbaar Fries spreken; • in het Fries bijdragen aan een gesprek waarbij kwaliteit en kwantiteit van de bijdrage passen bij het taalniveau en de leeftijdsfase van de leerling; • flexibel toepassen van gespreksconventies passend bij de gespreksvorm.

DOMEIN: TAALBEWUSTZIJN**Kerndoel 3**

De leerling ontwikkelt zich als bewuste gebruiker van het Fries.

Doelzin		Het gaat hierbij om
A.	De leerling verkent kenmerken van de Friese taal.	• verkennen van de Friese taal op vorm, klank en gebruik; • vergelijken van het Fries met Nederlands en andere talen en taalvariëteiten in Fryslân; • benoemen van en reflecteren op taaleigen kenmerken van de Friese taal; • verkennen van verschillen tussen gesproken en geschreven Fries. 3havo/vwo: • benoemen van veranderingen in de Friese taal en benoemen van oorzaken en gevolgen van die veranderingen.
B	De leerling reflecteert op de positie van de Friese taal.	• evalueren van het eigen talenrepertoire en de positie van het Fries daarin; • redeneren wanneer en waarom zichzelf en anderen Fries gebruiken; • verbanden leggen tussen Fries taalgebruik en kennis van meertaligheid, identiteit en (sub)cultuur; • reflecteren op de maatschappelijke positie van het Fries in de meertalige samenleving. 3havo/vwo: • reflecteren op het sociaal-maatschappelijke effect van het gebruik van het Fries binnen verschillende (beroeps)contexten; • reflecteren op de maatschappelijke positie van het Fries in verschillende perioden in de geschiedenis.

Doelzin		Het gaat hierbij om
C.	De leerling reflecteert op de eigen Friese taalontwikkeling.	• reflecteren op het verloop van het proces en de gemaakte keuzes tijdens en na het proces; • evalueren van de eigen Friese taalproducten aan de hand van kwaliteitscriteria voor inhoud en vorm; • vergelijken van eigen Friese taalproducten met taalproducten van anderen; • formuleren van leerdoelen voor de eigen Friese taalontwikkeling op basis van evaluatie en reflectie; • verwerken van feedback.

DOMEIN: TAALEXPRESSIE**Kerndoel 4**

De leerling doet ervaring op met Friese taalexpressie.

Doelzin		Het gaat hierbij om
A.	De leerling verwerkt gedachten en gevoelens over Friese culturele en creatieve taaluitingen.	• lezen, bekijken en beluisteren van Friese culturele en creatieve taaluitingen; • verwoorden en verbeelden van persoonlijke gedachten en gevoelens; • vergelijken van eigen interpretaties van Friese culturele en creatieve taaluitingen met die van anderen.
B	De leerling gebruikt de Friese taal op een creatieve manier.	• uitdrukking geven aan ideeën, gedachten, gevoelens, ervaringen en fantasieën in verschillende soorten taalcreaties; • experimenten met Friese klanken, woorden, zinnen, literaire genres, taalregels, taalconventies en visuele vormen; • gebruiken van vormgevingsmiddelen om de Friese taaluiting te versterken; • toelichten hoe eigen ideeën, gedachten, gevoelens, ervaringen of fantasieën zijn verwerkt in de taalcreatie; • waarderen van taalcreaties van anderen.

DOMEIN: CULTUURBEWUSTZIJN**Kerdoel 5**

De leerling ontwikkelt zich als bewuste deelnemer aan de Friese cultuur.

Doelzin		Het gaat hierbij om
A.	De leerling verkent het materiële en immateriële erfgoed van Fryslân.	• beschrijven van belangrijke historische gebeurtenissen en personen binnen Fryslân en hoe deze doorwerken in het heden; • beschrijven van aspecten van het Friese landschap en de Friese cultuur; • verkennen van Friese tradities en gebruiken en de daaraan verbonden waarden en opvattingen. 3havo/vwo: • uitleggen welk bestaand cultureel erfgoed zij belangrijk vinden om te bewaren en wat nieuw cultureel erfgoed kan zijn.
B	De leerling verkent de waarde van Friestalige jeugdliteratuur.	• verwoorden van persoonlijke leeservaring en -beleving na het lezen of beluisteren van Friestalige jeugdliteratuur; • reflecteren op de waarde van Friestalige jeugdliteratuur voor de eigen persoonsvorming; • verwoorden van opgedane inzichten en kennis over de Friese cultuur na het lezen of beluisteren.